

Stan zachowania i trwałość dawnych krajobrazów wiejskich na przykładzie obszarów wysiedlonych w Bieszczadach

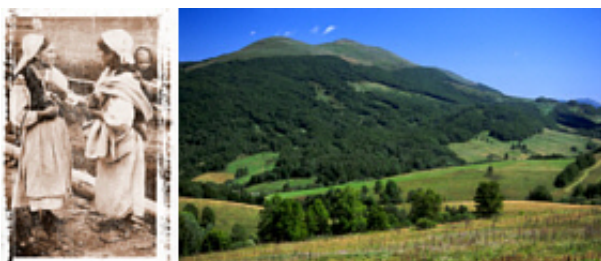
Termin: 2002-07-01 - 2005-12-31

Kierownik: [Jacek Wolski](#)

Wykonawcy: [Jacek Wolski](#)

Numer projektu: 3 P04E 021 22

(projekt własny)

Głównym problemem badawczym projektu było określenie wpływu zmiennych form i natężenia oddziaływań antropogenicznych na współczesny obraz krajobrazów wiejskich opuszczonych przez ludność oraz poznanie dzisiejszego stanu zachowania i rzeczywistej trwałości tych krajobrazów. Na cel główny składały się cele cząstkowe: (1) określenie stanu zachowania i trwałości elementów historycznych układów przestrzennych wsi (zabudowy mieszkalnej, gospodarczej i użyteczności publicznej, antropogenicznego mikroreliefu stoków, dróg gruntowych), (2) identyfikacja obecnych procesów i zjawisk będących bezpośrednim i pośrednim następstwem zmian form i natężenia oddziaływań antropogenicznych (procesy morfogenetyczne, sukcesje w sferze biotycznej) oraz (3) poznanie wpływu kultury materialnej dawnych mieszkańców oraz historii społeczno-gospodarczej regionu na współczesną strukturę krajobrazu wiejskiego.

Badania prowadzono w trzech dawnych wsiach, położonych w Bieszczadach Wysokich: Berehach Górnych, Nasicznem i Caryńskiem. Prace terenowe obejmowały:

- kartowanie, wykonanie opisu, pomiarów i szkiców pozostałości po zabudowie (154 obiekty) oraz antropogenicznym mikroreliefie stoków,
- prześledzenie przebiegu bojkowskich dróg gruntowych (77 km), wykonanie delimitacji ich stanu zachowania i pomiarów wzdłuż poprzecznych profili (70),
- kartowanie aktualnego pokrycia terenu ze szczególnym uwzględnieniem miejsc i obiektów zmienionych przez dawnych mieszkańców,
- identyfikację następstw procesów abiotycznych związanych z działalnością gospodarczą człowieka,
- wykonanie odkrywek (96), sporządzenie opisów profili i pobranie próbek materiału glebowego (120) do badań laboratoryjnych (uziarnienia, gęstości objętościowej, odczynu, barwy) z miejsc przekształconych antropogenicznie,
- przeprowadzenie wywiadów z mieszkańcami i pracownikami administracji leśnej oraz sporządzenie dokumentacji fotograficznej (ok. 950 zdjęć).

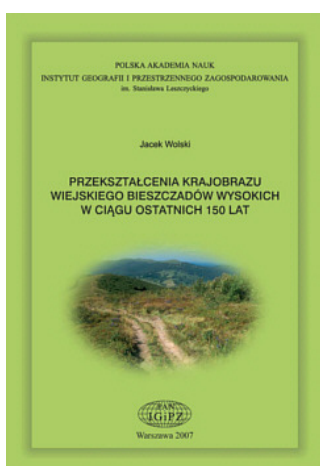
Stwierdzono, że działalność człowieka po 1946 r. prowadziła do całkowitego eliminowania lub znacznego przeobrażenia elementów antropogenicznych, determinując zarazem ich obecną liczebność. Silnie zróżnicowane lokalnie czynniki naturalne są natomiast odpowiedzialne za powolną ewolucję i współczesny stan zachowania opisywanych obiektów i form. Zmiany oddziaływań antropogenicznych oraz użytkowania ziemi i pokrycia terenu po wysiedleniu mieszkańców spowodowały transformację niemal wszystkich procesów morfogenetycznych, a w konsekwencji dominujących typów modelowania w

poszczególnych piętrach klimatyczno-roślinno-gospodarczych. Dzisiejszy krajobraz także w sferze biotycznej wciąż w dużym stopniu nawiązuje do obrazu wsi ukształtowanego przez dawną gospodarkę rolną i strukturę własności gruntów.

Wyróżniono kilka etapów rozwoju krajobrazów wiejskich Bieszczadów Wysokich. Okresy swobodnej renaturalizacji (lata 1946-1960) i wtórnej antropopresji (1960 - przełom lat 70. i 80.) charakteryzowały się najsilniejszą dynamiką i najwyższym tempem przekształceń krajobrazu, zaś podsystemy pozostawały w stanie braku równowagi lub równowagi chwiejnej. Okresy gospodarki rolnej (lata 1850-1918 i 1918-1946) oraz wspomaganey renaturalizacji (lata 1980-2004) cechowały się natomiast relatywną stabilizacją (względnie trwała równowaga dynamiczna).

Na podstawie otrzymanych wyników określono związki przyczynowo-skutkowe między wysiedleniem mieszkańców a zmianami strukturalnymi i funkcjonalnymi w poszczególnych podsystemach krajobrazu (model relacji i powiązań), jak również opisano stopień powiązań relaksacji omawianych podsystemów z uwarunkowaniami lokalnymi, charakterystykami specyficznymi dla procesu oraz cechami osobniczymi obiektów i form. Na zakończenie sformułowano prognozę dalszych kierunków transformacji współczesnych układów krajobrazowych.

Końcowe opracowanie liczy 215 s. maszynopisu, ponad 100 rycin i kilkadziesiąt map numerycznych. Zawarte w nim wyniki były podstawą do napisania rozprawy doktorskiej, obronionej w grudniu 2006 r. Zebrany materiał, uzupełniony i rozszerzony o nowe zagadnienia, stał się także kanwą książki pt. "Przekształcenia krajobrazu wiejskiego Bieszczadów Wysokich w ciągu ostatnich 150 lat", opublikowanej na początku 2008 r. w ramach serii Prace Geograficzne IGiPZ PAN.

Pobierz publikację:

RCiN